כיתה ז' | תנ"ך | שיעור 4 מתוך 4 | 45 דק' | שמואל א פרק ג

ממלכתי · כיתה ז'. קריאה ספרותית-היסטורית: דמויות, ערכים ומנהיגות. גרסה נפרדת לחמ"ד, עם רש"י ורד"ק ודגש על אמונה: יחידה 6 בעמוד התנ"ך.

הנני: ה' קורא לשמואל

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יתארו את שלבי ההתגלות לשמואל ואת תפקידו של עלי בה
- התלמידים יסבירו את משמעות המילה "טרם" ואת המשפט "ונר אלהים טרם יכבה" כסמל
- התלמידים ידונו באומץ לומר אמת קשה ובקבלת ביקורת

📖 הסבר למורה

הפרק נפתח בתיאור התקופה: "ודבר ה' היה יקר בימים ההם אין חזון נפרץ" (ג, א), כלומר כמעט לא הייתה נבואה. עיניו של עלי "החלו כהות" (ג, ב), ושמואל שוכב בהיכל ה', שם ארון האלוהים, "ונר אלהים טרם יכבה" (ג, ג).

ה' קורא "שמואל", ושמואל קם אל עלי ואומר "הנני כי קראת לי" (ג, ה). בפעם הראשונה נאמר "וירץ אל עלי" (ג, ה), ובפעם השנייה והשלישית "וילך אל עלי" (ג, ו). זה קורה שלוש פעמים, כי "ושמואל טרם ידע את ה'" (ג, ז). אחרי הקריאה השלישית עלי מבין ומלמד אותו לענות "דבר ה' כי שמע עבדך" (ג, ט). בקריאה הרביעית (בסך הכול ארבע קריאות: ג, ד; ג, ו; ג, ח; ג, י) שמואל עונה "דבר כי שמע עבדך" (ג, י), בלי שם ה'. ה' מודיע לו על העונש לבית עלי (ג, יא-יד).

בבוקר שמואל "ירא מהגיד את המראה אל עלי" (ג, טו). עלי מבקש לשמוע הכול, ושמואל מספר "ולא כחד ממנו" (ג, יח). עלי מקבל: "ה' הוא הטוב בעינו יעשה" (ג, יח). הפרק מסתיים במעבר המנהיגות: "ויגדל שמואל וה' היה עמו" (ג, יט), וכל ישראל "מדן ועד באר שבע" (ג, כ) יודע שהוא נביא.

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דק')

1. פתיחה (5 דק'): שואלים: מתי קשה לומר אמת למבוגר שאנחנו מכבדים?
2. קריאה דרמטית (15 דק'): שלושה תלמידים קוראים את ג, א-י בתפקידים (מספר, שמואל, עלי). עוצרים אחרי כל קריאה ושואלים מה שמואל חושב.
3. ניתוח (10 דק'): מסמנים את המילה "טרם" בפסוקים ג ו-ז. מה היא אומרת על הזמן? מה יכול לסמל הנר שעוד לא כבה?
4. דיון (10 דק'): קוראים את ג, טו-יח. מה הקושי של שמואל, ומה מלמדת התגובה של עלי?
5. סיכום (5 דק'): משימת כתיבה קצרה מדף העבודה: מכתב משמואל לעלי בבוקר.

❓ שאלות לדיון בשלוש רמות

הבנה

- כמה פעמים קרא ה' לשמואל (ג, ד; ג, ו; ג, ח; ג, י), ומה עשה שמואל בשלוש הפעמים הראשונות?
- מה לימד עלי את שמואל לענות?
- מה אמר עלי כששמע את הנבואה?

פרשנות

- למה שמואל לא זיהה את הקול בפעמים הראשונות?
- מה יכול לסמל "ונר אלהים טרם יכבה" בתקופה שבה "אין חזון נפרץ"?
- מה משתנה במעמדו של שמואל בסוף הפרק?

הערכה ועמדה

- שמואל פחד לספר לעלי. האם חייבים לומר אמת קשה גם למי שאנחנו מכבדים? איך עושים זאת בכבוד?
- עלי קיבל את הדברים. מה דעתכם על התגובה שלו?

🔍 כתוב / מפרשים

בכל שורה קוראים קודם את הטור הימני: מה כתוב בפסוק, מילה במילה. רק אחר כך עוברים לטור השמאלי: מה אפשר להסיק, ומי מציע את הפירוש. כך התלמידים לומדים להבחין בין הכתוב לבין הפרשנות.

📜 כתוב (מה הפסוק אומר במפורש)	🔍 מפרשים (מה אפשר להסיק, ומי אומר זאת)
(ג, ג) „וְנֵר אֱלֹהִים טֶרֶם יִכְבֶּה“ הנר במשכן עוד דולק.	*פירוש אפשרי, קריאה ספרותית:* פשוטו של דבר: זה קרוב לבוקר, לפני שהנר כבה. בקריאה ספרותית הנר הוא גם סמל: תקופה אחת עומדת להסתיים, ועדיין יש אור.
(ג, ה) „וַיָּרָץ אֶל-עֵלִי“ ואחר כך **(ג, ו)** „וַיֵּלֶךְ אֶל-עֵלִי“ בפעם הראשונה שמואל רץ, בפעם השנייה הולך.	*פירוש אפשרי, קריאה ספרותית:* שינוי הפועל מעיד אולי על עייפות, או על כך שההתלהבות פוחתת כשעלי אומר "שוב שכב". הפסוק אינו מסביר; זו השערה של הקורא.
(ג, ז) „וּשְׁמוּאֵל, טֶרֶם יָדַע אֶת-יְהוָה“ שמואל עוד לא ידע את ה'.	*פירוש אפשרי, קריאה ספרותית:* הפסוק מסביר מדוע שמואל לא זיהה את הקול: הוא עוד לא שמע נבואה. אין זה אומר שלא האמין.

לתלמידים: הוסיפו שורה משלכם: בחרו פסוק מהשיעור, כתבו בטור אחד מה כתוב בו, ובטור השני מה אתם מסיקים ממנו.

🗒️ לסיום היחידה

שני כלים לחזרה ולתרגול, להדפסה:

- 📝 בוחן תרגול עם מחוון וניקוד (35 דקות, 100 נקודות, כל שאלה מתחילה בפסוקים)
- 🗂️ דף מושגים: המושגים והדמויות של היחידה במשפט אחד, כפוסטר לכיתה או ככרטיס לימוד

💡 הערות למורה

"נר אלהים" הוא קודם כול נר המנורה במשכן, שדלק מערב עד בוקר; לכן זהו גם ציון זמן (לפנות בוקר). הקריאה הסמלית (נר שעוד לא כבה, בתקופה חשוכה) היא פרשנות ספרותית שכדאי להציג כאפשרות לדיון.

📝 בדף העבודה

הנני: ה' קורא לשמואל: 8 תרגילים, ומחוון מלא בעמוד השני.

מקורות

- שמואל א פרק ג (מכון ממרא)

מחוון: הנני: ה' קורא לשמואל

1. נבואה הייתה נדירה ("יקר": נדיר), כמעט לא היו התגלויות.
2. ב. רץ אל עלי ("וירץ אל עלי"). בפעמים הבאות נאמר "וילך".
3. כי עדיין לא הכיר את קול ה' ועוד לא נגלה אליו דבר ה'.
4. עלי אמר "דבר ה' כי שמע עבדך", ושמואל אמר "דבר כי שמע עבדך", בלי שם ה'.
5. א. על העונש לבית עלי.
6. שמואל סיפר לו את כל הדברים ולא הסתיר דבר; עלי אמר "ה' הוא הטוב בעינו יעשה", כלומר קיבל את הדין.
7. "טרם": עדיין לא. מופיעה גם בפסוק ג: "ונר אלהים טרם יכבה".
8. מחוון לכתיבה: פנייה מכבדת (2 נק'), מסירת הדברים בלי להסתיר (2 נק'), התחשבות ברגשות עלי (2 נק'), כתיבה ברורה ותקינה (2 נק'), קישור לפרטים מהפרק (2 נק').